

This eChok volume of
Deuteronomy
Volume 1

is Dedicated in honor of
**Lilian and Nathan
Haber**

*Dedicated by
Amy and Jimmy*

צירוף יהוה

כ וַיִּתְּכֹן קָרִיב יי לְדַחֲלָתָהּ
 וְאִפְקִי יִתְּכֹן מִכּוּרָא דְפְרוּלָא
 מִמְצָרִים לְמַהוּי לָהּ לְעֵמָא
 אַחְסָנָא פְיוּמָא הֲדִין: כַּא וּמִן
 קָדָם יי הָוָה רָגַז עָלַי עַל
 פְּתַגְמִיכּוֹן וְקִיִּים בְּדִיל דְלָא
 לְמַעַבְר יִתְּ יַרְדְּנָא וּבְדִיל דְלָא
 לְמִיעַל לְאַרְעָא טְבָא דִּי יי
 אֱלֹהֵךְ יֵהֵב לָךְ אַחְסָנָא: כַּב אַרְי
 אֲנָא מְאִית בְּאַרְעָא הָדָא לִית
 אֲנָא עֵבֵר יִתְּ יַרְדְּנָא וְאֶתּוֹן
 עֵבְרִין וְתִירְתּוֹן יִתְּ אַרְעָא טְבָא
 הָדָא: כַּג אֶסְתְּמְרוּ לָכוֹן דִּילְמָא
 תִּתְּנָשׁוּן יִתְּ קִימָא דִּי אֱלֹהֵיכּוֹן
 דִּי גִזַּר עִמְכוֹן וְתַעֲבְדוּן לָכוֹן
 צִלְמֵ דְמוֹת כְּלָא דִּי פְקֻדֵךְ יי
 אֱלֹהֵךְ: כַּד אַרְי יי אֱלֹהֵךְ מִימְרָה

כ וּאֶתְכֶם לָקַח יְדוּהַ וַיּוֹצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר
 הַפְּרוּזִל מִמְצָרִים לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה
 פְּיוֹם הַזֶּה: כַּא וַיְדוּהַ הַתְּאַנְפָּה בִּי עַל־
 דְּבַרְיֶכֶם וַיִּשְׁבַּע לְבַלְתִּי עֲבָרִי אֶת־הַיַּרְדֵּן
 וּלְבַלְתִּי־בָא אֶל־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְדוּהַ
 אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: כַּב פִּי אֲנֹכִי מֵת
 בְּאָרֶץ הַזֹּאת אֲיַנְנִי עֵבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם
 עֹבְרִים וַיִּרְשַׁתֶּם אֶת־הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת:
 כַּג הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן־תִּשְׁכַּחוּ אֶת־בְּרִית יְדוּהַ
 אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר כָּרַת עִמְכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָכֶם
 פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל אֲשֶׁר צִוָּךְ יְדוּהַ אֱלֹהֶיךָ:
 כַּד פִּי יְדוּהַ אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֲכָלָה הוּא אֵל

(20) But the Lord has taken you, and brought you out of the iron furnace, from Egypt, to be to Him a people of inheritance, as this day. (21) And the Lord was infuriated with me because of you, and swore that I would not cross over the Jordan, and that I would not come to the good land which the Lord your God is giving to you for an inheritance. (22) But I must die in this land, I must not cross over the Jordan: You however are to cross over, and you will possess that good land. (23) Guard yourselves, lest you forget the covenant of the Lord your God, which He made with you, and make for yourself a graven image — the likeness of anything, which the Lord your God has forbidden you. (24) For the

RASHI

רש"י

(20) מכור — *a כור is a vessel in which one purifies gold.* (21) התאנף *means, He was filled with wrath.* על דבריכם *means, "because of you," "because of your doings."* (22) **But I must die [in this land], I must not cross over [the Jordan]** — *Since he was to die, how could he cross over? But he meant; even my bones will not cross over.* (Sifrei on Numbers 27:12) (23) תמונת כל *Means the likeness of anything ה' אשר צוך which the Lord your God has commanded you, not to do].* (24) **A jealous God** — *jealous to avenge; in Old French, enforment; His anger is kindled to*

(כ) מכור. הוא כלי שֶׁמְזַקְקִין בוֹ אֶת הַזָּהָב: (כא) הַתְּאַנְפָּה. נִתְּמַלֵּא רָגַז: עַל דְּבַרְיֶכֶם. עַל אוֹדוֹתֵיכֶם, וְעַל עֲסָקֵיכֶם: (כב) פִּי אֲנֹכִי מֵת וְגו' אֲיַנְנִי עֵבֵר. מֵאַחַר שְׁמַת מַהֲיֵךְ יַעֲבֵר? אֵלֵא אִף עֲצֻמוֹתַי אֵינָם עֹבְרִים: (כג) תְּמוּנַת כָּל. תְּמוּנַת כָּל דְּבַר: אֲשֶׁר צִוָּךְ ה' . אֲשֶׁר צִוָּךְ שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת: (כד) אֵל קָנָא. מְקַנָּא לְנֶכֶם, אֲנַפְרַמִּינִיט בְּלַע"ז (זִיךְ עֲרֵהִיטְעֵן פִּייעֲרִיג זִיין) מִתְּהַרְהַר עַל רָגִזוֹ לְהַפְרֵעַ

אֲשָׂא אֲכֹלָא הוּא אֵל קָנָא: כה ארי תולדון בנין ובני בנין ותתעקון בארעא ותחבלון ותעבדון צלם דמות כלא ותעבדון דביש קדם יי אלהך לארצא קדמוהי: בו אסהדית בכון יומא דין ית שמיא וית ארעא ארי מיבד תיבדון בפריע מעל ארעא די אתון עברין ית ירדנא לתמן למירתה לא תורכון יומין עלה ארי אשתצאה תשתצון: בו ויבדר יי יתכון בעממיא ותשתארון עם דמנין בעממיא די ידבר יי יתכון לתמן:

קָנָא: פ כה כִּי־תוֹלֵד בָּנִים וּבְנֵי בָנִים וְנוֹשְׁנָתֶם בְּאֶרֶץ וְהִשְׁחַתֶּם וְעַשִּׂיתֶם פֶּסֶל תְּמוּנַת כָּל וְעַשִּׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי־יְדוּהָ אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ: כו הָעֵידוּתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ כִּי־אֲבַד תֵּאבְדוּן מִהַר מֵעַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא־תֵאָרִיכּוּ יָמֶיךָ עָלֶיהָ כִּי הַשָּׁמַד תִּשְׁמְדוּן: כז וְהִפִּיץ יְדוּהָ אֶתְכֶם בְּעַמִּים וּנְשָׂאֲרֶתֶם מִתִּי מִסֹּפֶר בְּגוֹיִם אֲשֶׁר יִנְהַג יְדוּהָ אֶתְכֶם שָׁמָּה:

Lord your God is a consuming fire, a jealous God. (25) When you will beget children and children to your children, and you will have been long established in the land, and will corrupt yourselves, and make a graven image — the likeness of anything, and do evil in the eyes of the Lord your God, to provoke Him to anger; (26) I call as witness against you this very day the heaven and the earth, that you will speedily and utterly perish from the land to which you cross over the Jordan, to possess; you will not prolong your days upon it, but will be utterly exterminated. (27) And the Lord will scatter you among the peoples, and you will remain few in number among the nations to which the

RASHI

exact retribution from idol worshippers.
(25) **and you will have been long [... in the land]** — *He hinted to them that they would be exiled from it at the end of 852 years, according to the "Gematria" (numerical value) of the word וְנוֹשְׁנָתֶם, but He exiled them earlier, at the end of 850 years. He did this two years earlier than the numerical value of וְנוֹשְׁנָתֶם, in order that the prophecy about them should not be fulfilled*

"that you shall utterly perish." (verse 26) *This is the meaning of what is said (Daniel 9:14), "And the Lord 'hastened' over the evil, and brought it upon us, for the Lord our God is charitable (צדיק) — i.e., God was charitable with us, for He hastened, to bring the exile two years prior to its designated time. (Sanhedrin 38a; Gittin 88a) (26) I call as witness against you [... heaven and earth] — I hereby summon them to be witnesses that I have warned*

רש"י

מעובדי עבודת כוכבים: (כה) וְנוֹשְׁנָתֶם. רמז להם שיגלו ממנה לסוף שמונה מאות וחמשים ושנים שנה כמנין "וְנוֹשְׁנָתֶם". והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים והקדים שתי שנים ל"וְנוֹשְׁנָתֶם" כדי שלא יתקיים בהם כִּי־אֲבַד תֵּאבְדוּן וְזֶה שְׁנָאֲמַר: "וַיִּשְׁקַד עַל הָרָעָה וַיְבִיאָהּ עָלֵינוּ כִּי צְדִיק ה' אֱלֹהֵינוּ". צדקה עשה עמנו, שמהר להביאה שתי שנים לפני זמנה: (כו) הָעֵידוּתִי בְּכֶם. הנני מוּמְיָנִים להיות עדים שהתירתי בְּכֶם:

כח ותפלוחון תפון לעממיא
 פלחי טעותא עבד ידי אנשא
 אעא ואבנא די לא יחווין ולא
 שמעין ולא אכלין ולא מריחין:
 כט ותתבעון מתמן דחלתא דיי
 אלהך ותשכח ארי תבעי מן
 קדמוהי בכל לבך ובכל נפשך:
 ל פד יעוק לך וישכחך כל
 פתגמיא האלין בסוף יומיא
 ותתוב לדחלתא דיי אלהך
 ותקבל למימרה: לא ארי אלהא
 רחמנא יי אלהך לא ישכחך
 ולא יחבלך ולא יתנשי ית
 קימא דאבהך די קיים להון:
 לב ארי שאל כען ליומיא

כח ועבדתם שם אלהים מעשה ידי אדם
 עץ ואבן אשר לא יראוין ולא ישמעוין
 ולא יאכלוין ולא יריחוין: כט ובקשתם משם
 את ידוה אלהיך ומצאת פי תדרשנו
 בכל לבבך ובכל נפשך: ל בצר לך
 ומצאוך כל הדברים האלה באחרית
 הימים ושבת עדידוה אלהיך ושמעת
 בקלו: לא פי אל רחום ידוה אלהיך לא
 ירפה ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית
 אבתיך אשר נשבע להם: לב פי שאל נא

Lord will lead you there. (28) And there you will serve gods, the work of man's hands, wood and stone, which neither see, nor hear, nor eat, nor smell. (29) And from there you will seek the Lord your God, and you will find Him, if you seek Him with all your heart and with all your soul. (30) When you are distressed, and all these things happen upon you in the end of days, then you will return to the Lord your God, and obey His voice. (31) For the Lord your God is a merciful God, He will not leave you nor destroy you, nor forget the covenant of your fathers, which He swore to them. (32) For ask now regarding

RASHI

רש"י

you. (28) **And there you will serve gods** — *As the Targum explains: Since you serve those who serve them [idols], it is as though you [yourselves] serve them [i.e., the idols].* (31) **He will not leave you** — *He will not let go of you with His hands. The expression לא ירפה expresses that He will not cause something — i.e., He will not cause you looseness from Him, [meaning] He will not separate you from Him. Similarly (Song of Songs 3:4), “I held him fast, and I would not let him loose (ארפנו),” which is not vocalized [which would mean to heal]. The term רפיון “letting slack” always adopts the hif'il [causative conjugation, that is, always causing someone else רפיון] or the hitpa'el [reflexive conjunction, that is, causing oneself רפיון]. For example (II Kings 4:2), הרפה לה means lit. “give her looseness [i.e., an example of causing to others];” (Deuteronomy 9:14) הרף ממני means “Make*

(כח) ועבדתם שם אלהים. כתרגומו. משאתם עובדים לעובדיהם, כאלו אתם עובדים להם: (לא) לא ירפה. מלהחזיק בך בידיו ולשון “לא ירפה” לשון לא יפעיל הוא לא יתן לך רפיון, לא יפריש אותך מאצלו. וכן: “אחזתינו ולא ארפנו”. שלא נקד ארפנו כל לשון רפיון מוסב על לשון מפעיל ומתפעל כמו הרפה-לה תן לה רפיון. הרף ממני

קְדָמָי יְהוָה קְדָמָךְ לְמִן יוֹמָא
 דִּי בְרָא יְיָ אָדָם עַל אַרְעָא
 וְלְמַסְפֵּי שְׁמַיָא וְעַד סִפְפֵי
 שְׁמַיָא הֵהוּהּ כְּפִתְגָמָא רַבָּא
 הֲדִין אוּ הֵאשְׁתַּמַּע כְּוֹתָהּ:
 לֵג הַשְּׁמַע עֲמָא קַל מִיִּמְרָא דִּי
 מְמַלְל מְגוּ אֲשַׁתָּא כְּמָא דִּי
 שְׁמַעַת אֲתָ וְיִתְקִים: לַד אוּ נְסִין
 דִּי עֲבַד יְיָ לְאַתְגַּלְיָא לְמַפְרַק
 לָה עִם מְגוּ עִם בְּנִסִּין בְּאַתִּין
 וּבְמוֹפְתִין וּבְקִרְבָּא וּבִינְדָא

לְיָמִים רִאשׁוֹנִים אֲשֶׁר־הָיוּ לְפָנֶיךָ לְמִן־
 הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אָדָם עַל־הָאָרֶץ
 וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד־קַצֵּה הַשָּׁמַיִם הִנְהִיָּה
 כְּדַבֵּר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוּ הִנְשַׁמַּע כְּמוֹהוּ:
 לֵג הַשְּׁמַע עִם קוֹל אֱלֹהִים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ־
 הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר־שָׁמַעַת אֶתְּהָ וַיְחִי: לַד אוּ |
 הֲנִסָּה אֱלֹהִים לְבוֹא לְקַחַת לוֹ גוֹי מְקַרֵּב
 גוֹי בְּמִסַּת בְּאַתִּת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה

the early days which were before you, since the day that God created man upon the earth, and from the one end of heaven to the other end of heaven, whether there has been, anything like this great thing, or has the likes of it been heard? (33) Did ever a people hear the voice of God speaking out of the midst of the fire as you have heard, and live? (34) Or has any god tried to come and take him a nation from the midst of a[nother] nation, with trials, signs, and wonders,

RASHI

רש"י

yourself loose from me [i.e., an example of causing to oneself]." (32) לימים ראשונים [the ל ל לימים] here means regarding [the days]. [Ask now regarding the early days ...] and from the one end of heaven — i.e., and also ask of all the creatures from one end to the other. This is its plain meaning, but a Midrashic explanation is: This teaches us regarding Adam's height, which was from earth to heaven, and that this is the very same measurement "as from one end of heaven to the other." (Sanhedrin 38b) [Ask ...] whether there has been anything like

this great thing — And what is this great thing? That which follows: Did ever a people hear, etc. and (34) הנסה אלהים — Has any God done miracles (נס) To go and take him a nation [from the midst of a nation ...] — All the letters ה have interrogative prefixes, and therefore they are vocalized with a chataf patach הנהיה has there been? השמע has it been heard? השמע did there hear? הנסה has it been tested? With trials — through tests. God showed them His might, as an example, (Exodus 8:5) "[and Moshe said to Pharaoh] challenge me [to fix a time]," whether I am able to do so. This is an example of a נסיון, a test. באתת — with signs,

הַתְּרַפָּה מִמֶּנִּי: (לב) לְיָמִים רִאשׁוֹנִים. עַל יָמִים רִאשׁוֹנִים: וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם. וְגַם שָׁאֵל לְכָל הַבְּרוּאִים אֲשֶׁר מְקַצֵּה אֶל קַצֵּה. זְהוּ פְּשׁוּטָא. וּמְדַרְשׁוּ: מְלַמֵּד עַל קוֹמַתוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁהִיְתָה מִן הָאָרֶץ עַד הַשָּׁמַיִם וְהוּא הַשְּׁעוֹר עֲצָמוֹ אֲשֶׁר מְקַצֵּה אֶל קַצֵּה: הִנְהִיָּה כְּדַבֵּר הַגָּדוֹל הַזֶּה. מְהוּ הַדְּבָר הַגָּדוֹל? הַשְּׁמַע עִם וְגו': (לד) אוּ הֲנִסָּה אֱלֹהִים. הַכִּי עֲשָׂה נְסִים שׁוֹם אֵלּוּהָ לְבֹא לְקַחַת לוֹ גוֹי וְגו' כָּל הַחַיִּין הִלְלוּ תְּמִיּהוּת הֵן לְכַר נְקוּדוֹת הֵן בְּחֻטָּף פִּתְ"ח: הִנְהִיָּה, הִנְשַׁמַּע, הִנְסָה, הַשְּׁמַע: בְּמִסַּת. עַל־יְדֵי נְסִיוֹנוֹת הוֹדִיעַם גְּבוּרוֹתַי, כְּגוֹן: "הַתְּפָאָר עָלַי" – אִם אוּכַל לַעֲשׂוֹת כֵּן, הֲרִי זֶה נְסִיוֹן: בְּאַתִּת.

תְּקִיפָא וּבְדַרְעָא מְרַמָּא
 וּבְחֻזְזוּנֵין רַבְרַבִּין כְּכַל דִּי עֶבֶד
 לְכוּן יִי אֱלֹהֵכוֹן בְּמִצְרַיִם
 לְעֵינֵיךָ: לֵה אַתְּ אֶתְחַזִּיתָא
 לְמַדְעֵ אַרִי יִי הוּא אֱלֹהִים לִית
 עוּד בַּר מְנַה: לוּ מִן שְׂמַיָּא
 אֲשַׁמְעֵךְ יֵת קַל מִימְרָה
 לְאַפְוִתְךָ וְעַל אֶרְעָא אֲחַזִּיקְךָ יֵת
 אֲשַׁתְּהָ רַבְתָּא וּפְתַגְמוּהִי
 שְׂמַעַת מְגוֹ אֲשַׁתָּא: לוּ וְחֻלְף
 אַרִי רַחִים יֵת אֲבָהְתְךָ וְאֶתְרַעִי
 בְּבִנְהוּי בְּתִירוּהִי וְאַפְקֹד
 בְּמִימְרָה בְּחִילָה רַבָּא מִמִּצְרַיִם:

וּבִיד חֲזָקָה וּבְזֵרוּעַ נְטוּיָהּ וּבְמוֹרָאִים
 גְּדוֹלִים כָּל אֲשֶׁר־עָשָׂה לָכֶם יְדוּהָ
 אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ: לֵה אַתָּה הָרֵאתָ
 לְדַעַת פִּי יְדוּהָ הוּא הָאֱלֹהִים אֵין עוּד
 מְלַבְדּוֹ: לוּ מִן־הַשָּׁמַיִם הַשְּׂמִיעָךְ אֶת־קְלוֹ
 לְיִסְרֹךְ וְעַל־הָאָרֶץ הָרָאךְ אֶת־אִשׁוֹ
 הַגְּדוֹלָה וּדְבַרְיוֹ שְׂמַעַתָּ שְׂמַעַתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ:
 לוּ וְתַחַת פִּי אָהַב אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַיַּבְחַר בְּזַרְעוֹ
 אַחֲרָיו וַיּוֹצֵאךְ בְּפָנָיו בְּכַחוֹ הַגְּדֹל

and with war and a strong hand, and with an outstretched arm, and with great awesome deeds, as all that the Lord your God did for you in Egypt before your eyes? (35) To you it was shown, in order to know that the Lord He is God — there is none besides Him. (36) From the heaven, He made you hear His voice, to instruct you; and upon the earth He showed you His great fire; and you heard His words out of the midst of the fire. (37) And because He loved your fathers and chose their seed after them, He brought you out from Egypt before Him

RASHI

so that they should believe that he is the messenger of the Omnipresent, as, e.g., (Exodus. 4:2) "What is that in your hand?" — *These are wonders, God brought upon them (the Egyptians) wondrous plagues.*

And with war — *at the Sea of Reeds, as it is said (Exodus, 14:25), "For the Lord is fighting for them."* (35) *הראת — As the Targum explains it: You have been shown. When the Holy One, blessed be He, gave the Torah, He opened for Israel the seven heavens. And just as He tore open the upper*

regions, so did He tear open the lower, and they saw that He is One. Accordingly, it is stated, "To you it was shown, in order to know [that the Lord He is God - there is none else besides Him]." (37) **And because He loved** — *i.e., all this was because He loved [your fathers].* **He brought you out ... before Him** — *like a man who leads his son before him, as it is stated (Exodus 14:19), "And the angel of the Lord that went [before the camp of Israel] traveled and went behind them."* Another explanation: *And he brought you forth בפניו in his*

רש"י

בְּסִימָנִים לְהֶאֱמִין שֶׁהוּא שְׁלֹחוֹ שֶׁל מְקוּם, בְּגוֹן מְנָה
 בְּיָדְךָ: וּבְמוֹפְתִים. הֵם נִפְלְאוֹת, שֶׁהֵבִיא עֲלֵיהֶם
 מִבוֹת מִפְלְאוֹת. וּבְמַלְחָמָה. בַּיָּם, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי ה'
 גִּלְחָם לָהֶם": (לֵה) הָרֵאתָ. בְּתַרְגוּמוֹ אֶתְחַזִּיתָא
 בְּשִׁנְתֵן הַקֶּב"ה אֶת הַתּוֹרָה, פִּתַח לָהֶם שְׁבַע
 רְקִיעִים וּכְשֶׁם שֶׁקָּרַע אֶת הָעֲלִיוֹנִים, כִּף קָרַע אֶת
 הַתַּחְתּוֹנִים וְרָאוּ שֶׁהוּא יְחִידִי, לְכַף נֶאֱמַר: אַתָּה
 הָרֵאתָ לְדַעַת: (לוּ) וְתַחַת פִּי אָהַב. וְכֵן זֶה תַּחַת
 אֲשֶׁר אָהַב: וַיּוֹצֵאךְ בְּפָנָיו. כְּאִדָּם הַמְנַהִיג בְּנוֹ לְפָנָיו,
 שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּסַע מִלֶּאךְ הָאֱלֹהִים הַהֲלֵךְ וְגו'" וַיִּלְךְ
 מֵאַחֲרֵיהֶם" דְּבַר אַחַר: וַיּוֹצֵאךְ בְּפָנָיו, בְּפָנֵי אֲבוֹתָיו,

לח לתַּרְכֵּא עֲמִיּוֹן רַבְרַבִּין
וּתְקִיפִין מִנְּךָ מִן קְדָמְךָ
לְאַעְלוּתְךָ לְמַתֵּן לְךָ יֵת אֲרַעְהוּן
אֲחִסְנָא כְּיוֹמָא הַדִּין: לט וְתִדַּע
יֹמֵא דִּין וְתִתּוּב לְלִבְךָ אֲרִי יי
הוּא אֱלֹהָא דְשִׁכְנָתָהּ בְּשָׂמְיָא
מִלְּעֵלָא וְשָׁלִיט עַל אֲרַעָא
מִלְּרַע לִית עוֹד: מ וְתִטֵּר יֵת
קִימוּהִי וְיֵת פְּקוּדוּהִי דִּי אֲנָא
מִפְּקֻדְךָ יֹמֵא דִּין דִּי יִיטֵב לְךָ
וְלִבְנֵיךָ בְּתַרְךָ וּבְדִיל דְתוֹרִיךָ
יֹמִין עַל אֲרַעָא דִּי יי אֱלֹהֶךָ
יְהִיב לְךָ כֹּל יֹמֵי־א: מא בְּכֹן
יִפְרֵשׁ מִשָּׁה תְּלַת קְרוּיִן בְּעֵבְרָא

מִמְצָרִים: לח לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצֻמִּים
מִמְךָ מִפְּנֵיךָ לְהַבְיֵאֲךָ לְתַת־לְךָ אֶת־אֲרָצָם
נַחֲלָה כִּיּוֹם הַזֶּה: לט וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת
אֶל־לִבְבְּךָ כִּי יְדוּהָ הוּא הָאֱלֹהִים בְּשָׂמִים
מִמֶּעַל וְעַל־הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד:
מ וְשָׁמַרְתָּ אֶת־חֻקֵּי וְאֶת־מִצְוֹתַי אֲשֶׁר
אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר יִיטֵב לְךָ וּלְבְנֵיךָ
אַחֲרַיִךְ וְלִמְעַן תֹּארִיךָ יָמִים עַל־הָאָדָמָה
אֲשֶׁר יְדוּהָ אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ כָּל־הַיָּמִים: פ
שְׁלִישִׁי מא אֲזִי יְבַדִּיל מִשָּׁה שְׁלֹשׁ עָרִים בְּעֵבֶר

with His great strength. (38) To dispossess nations greater and mightier than you, from before you, to bring you and give to you their land for an inheritance, as [it is] this day. (39) And you will know this day, and consider it in your heart, that the Lord He is God in heaven above, and upon the earth below, there is none else. (40) And you will observe His statutes and His commandments, which I command you this day, that it may be well with you and your children after you, and that you may prolong your days upon the earth which the Lord your God gives you forever. (41) Then Moshe separated three cities across the

RASHI

רש"י

presence;— i.e., in the presence of his fathers, as it is said (Psalms 128:12), "In the presence of their fathers, He did wonders." And do not wonder how it is that it refers to them (the fathers) in the singular tense (with *בפניהם* instead of *בפניו*), for you see it has already written about them in the singular, "And he chose his offspring (lit. seed) after him." (38) מִמְךָ מִפְּנֵיךָ — The verse can be explained by reversing the order of its phrases: To dispossess [מִפְּנֵיךָ] from before you, nations greater and mightier [מִמְךָ] than you.

As [it is] this day — as you see today. (41) אֲזִי יְבַדִּיל — [The future form *יבדיל* instead of the past form *בדיל* is to be explained]: Moshe set his heart to anxiously implement the separation of these cities. And even though they were not to serve as cities of refuge until they separated those of Canaan, Moshe said, Any commandment that is possible nevertheless to fulfill, I will perform (Makkot 10a). Across the Jordan towards the sunrise — i.e., on

כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "נִגְדַּת אֲבוֹתָם עֲשָׂה פְּלֵא". וְאֵל תַּתְּמוּהָ
עַל שְׁהוֹזְכִירִים בְּלִשׁוֹן יְחִיד שְׁהָרִי כְּתָבָם בְּלִשׁוֹן יְחִיד
וְיִבְחַר בְּזֵרַעוֹ אַחֲרָיו: (לח) מִמְךָ מִפְּנֵיךָ. סְרַסְהוּ
וְדַרְשָׁהוּ לְהוֹרִישׁ מִפְּנֵיךָ גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצוּמִים מִמְךָ:
כִּיּוֹם הַזֶּה. כְּאֲשֶׁר אַתָּה רוֹאֶה הַיּוֹם: (מא) אֲזִי יְבַדִּיל.
נָתַן לֵב לְהִיּוֹת חָרָד לְדַבֵּר שִׁיבְדִילִם. וְאִף עַל פִּי
שְׁאִינֵן קוֹלָטוֹת עַד שִׁיבְדִלוּ אוֹתָן שְׁבָאָרֶץ כְּנָעַן,
אָמַר מֹשֶׁה: מִצְוָה שְׁאִפְשֵׁר לְקִיּוּמָהּ, אֲקִיּוּמָהּ: בְּעֵבֶר
הַיִּרְדֵּן מִזְרָחָה שְׁמֶשׁ. בְּאוֹתוֹ עֵבֶר שְׁבַמְזָרְחוֹ שֶׁל

דִּירְדָּן מִזְרְחָה שֶׁמֶשׁ: מֵב לְנֶס שְׁמָה רוֹצֵחַ
 מֵב לְמַעֲרוֹק תַּמָּן קְטוֹלָא דִּי
 יְקָטוּל יֵת חֲבֵרָה בְּלֹא מְנַדְעֵי
 וְהוּא לֹא סָנִי לֵה מְאֵת־מְלִי
 וּמְדַקְמוּהֵי וַיַּעֲרוֹק לְחַד מִן
 קְרוּיָא הָאֲלִין וַיִּתְקִים: מֵג יֵת
 בְּצֹר בְּמִדְבָּרָא בְּאַרְעָא מִיִּשְׂרָאֵל
 לְשִׁבְטָא דְרְאוּבֵן וַיֵּת רְאֵמוֹת
 בְּגֹלְעַד לְשִׁבְטָא דְגָד וַיֵּת גּוֹלָן
 בְּמִתְנָן לְשִׁבְטָא דְמְנַשֶּׁשֶׁה:
 מֵד וְדָא אֹרִיתָא דִּי סִדְר מֹשֶׁה
 קָדָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מֵה אֲלִין
 סְהַדוּתָא וּקְיָמָא וְדִינָא דִּי
 מְלִיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּמַפְקֵהוֹן מִמִּצְרַיִם:

הִירְדָּן מִזְרְחָה שֶׁמֶשׁ: מֵב לְנֶס שְׁמָה רוֹצֵחַ
 אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת־רֵעֵהוּ בְּבַל־יִדְעַת וְהוּא
 לֹא־שֵׁנָא לוֹ מִתְמַל שְׁלֶשֶׁם וְנֶס אֶל־אֲחַת
 מִן־הָעָרִים הָאֵל וְחֵי: מֵג אֶת־בְּצֹר בְּמִדְבָּר
 בְּאַרְץ הַמִּישֹׁר לְרְאוּבֵנִי וְאֶת־רָאֵמֹת
 בְּגֹלְעַד לְגַדִּי וְאֶת־גּוֹלָן בְּבָשָׁן לְמְנַשֶּׁשֶׁי:
 מֵד וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: מֵה אֱלֹהֵי הָעֵדוּת וְהַחֲקִים
 וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם:

Jordan towards the sunrise: (42) So that a slayer might flee there, he who kills his fellow man unintentionally, but did not hate him in time past; that he may flee to one of these cities, so he might live, (43) Betzer in the wilderness, in the plain country for the Reuvenites; and Ramot in Gilead, for the Gadites; and Golan in the Bashan, for the Menassites. (44) And this is the Torah which Moshe set before the children of Israel: (45) These are the testimonies, statutes and judgments, which Moshe spoke to the Children of Israel, when they went out of Egypt.

RASHI

that side which is to the east of the Jordan.
 שמש — Because the word מזרחה is in the construct state, the vowel of the ר is a chataf (vocal sh'va), the meaning being, "the rising of the sun," i.e., the place of the sunrise. (44) **And this is the Torah** — the one which he is about to set out after this chapter. (45) **These are the testimonies ... which [Moshe] spoke** — These are the very same ones which he spoke when they went out from Egypt; and he reviewed and taught (these laws) again in the plains of Moav.

רש"י

ירדן: מזרחה שמש. לפי שהוא דבוק נקודה רי"ש
 בחטף: מזרח של שמש, מקום זריחת השמש:
 (מד) וזאת התורה. זו שהוא עתיד לסדר אחר
 פרשה זו: (מה) אלה העדות וגו' אשר דבר. הם הם
 אשר דבר בצאתם ממצרים חזר, ושנאה להם
 בערבות מואב